

**ІНСТИТУТ ПІДГОТОВКИ КАДРІВ
ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ ЗАЙНЯТОСТІ УКРАЇНИ**

**АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ
ПРОФЕСІЙНОЇ ОРІЄНТАЦІЇ ТА
ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ НАСЕЛЕННЯ
У КОНТЕКСТІ ПОДОЛАННЯ КРИЗИ
РИНКУ ПРАЦІ**

**Матеріали
VIII Міжнародної науково-практичної конференції
(1 грудня 2015 р., м. Київ)**

Київ – 2015

УДК 377
ББК 74.212
А 43

Рекомендовано до друку Вченою радою
Інституту підготовки кадрів державної служби зайнятості України
(протокол № 9 від 18 листопада 2015 року)

А 43 **Актуальні** проблеми професійної орієнтації та професійного навчання населення у контексті подолання кризи ринку праці : матеріали VIII Міжнародної науково-практичної конференції (1 грудня 2015 р., м. Київ) / уклад. : Л.М. Капченко та ін. - К. : ІПК ДСЗУ, 2015. – 356 с.

ISBN 978-617-649-042-5

Збірник підготовлено за матеріалами VIII Міжнародної науково-практичної конференції. Розглянуто теоретико-методологічні та організаційно-методичні аспекти професійної орієнтації і професійного навчання населення, шляхи вдосконалення профорієнтаційної роботи та професійного навчання в умовах сучасного ринку праці.

Для науковців, педагогічних працівників професійно-технічних і вищих навчальних закладів, студентів, магістрантів, аспірантів, спеціалістів державної служби зайнятості та інших фахівців, які цікавляться проблемами професійної орієнтації та професійного навчання незайнятого населення.

УДК 377
ББК 74.212

ISBN 978-617-649-042-5

© Інститут підготовки кадрів
державної служби зайнятості
України (ІПК ДСЗУ), 2015

ЗМІСТ

ПЛЕНАРНЕ ЗАСІДАННЯ

<i>Мельник О.В.</i>	Компетентнісний підхід у професійній орієнтації.....	7
<i>Десятов Т.М.</i>	Особливості розробки та реалізації стандартів професійної підготовки на основі компетентнісного підходу: зарубіжний досвід.....	14
<i>Лопух В.С.</i>	Система професійної підготовки робітників США (на прикладі промисловості Нью-Йорка).....	20
<i>Гасанов В., Махмудов М.</i>	Методи моніторинга и прогнозування кадрового потенціала Азербайджана.....	36
<i>Балашов Д.О.</i>	Організація підтвердження результатів неформального професійного навчання осіб за робітничими професіями.....	41
<i>Авраменко М.Л., Маліновська Н.М.</i>	Надання професійних та профорієнтаційних послуг інвалідам з числа учасників АТО в умовах Всеукраїнського центру професійної реабілітації інвалідів.....	47
<i>Олійник В.В.</i>	Відкритий університет післядипломної освіти як інноваційна форма навчання дорослих.....	50
<i>Щербак О.І.</i>	Організаційно-педагогічні умови підвищення кваліфікації педагогічного персоналу навчальних закладів та підприємств.....	56
<i>Жижко О.А.</i>	Психологія професійного розвитку маргінальних верств населення.....	62
<i>Волярська О.С.</i>	Формування професійної компетентності безробітних в умовах дистанційного навчання.....	68
<i>Судаков М.В., Балашова Н.В.</i>	Впровадження системи оцінювання результативності роботи персоналу в діяльність державної служби зайнятості: проблеми та перспективи.....	75
<i>Сігаєва Л.Є., Опольська А.В.</i>	Особливості організації навчання керівників навчальних закладів в системі післядипломної педагогічної освіти.....	79
<i>Василенко О.В.</i>	Визнання результатів неформального професійного навчання – пріоритетний напрям суспільно-економічного розвитку в умовах кризи ринку праці.....	85

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ОРІЄНТАЦІЇ НАСЕЛЕННЯ В УКРАЇНІ

<i>Грамма О. В.</i>	Особливості надання соціальних послуг дітям-сиротам та дітям, позбавлених батьківського піклування: профорієнтаційний аспект.....	92
<i>Гриценко Л. І.</i>	Курси профорієнтаційного спрямування як системоутворюючий засіб педагогічного забезпечення професійного самовизначення учнівської молоді.....	97
<i>Гуцан Л.А.,</i>	Забезпечення професійного самовизначення учнівської молоді в процесі позаурочної і позашкільної діяльності в умовах освітнього округу.....	104
<i>Заєць І.В.</i>	Психологічні особливості підготовки педагогічних працівників до профорієнтаційної роботи в професійно-технічних навчальних закладах.....	112
<i>Закатнов Д.О.</i>	Конструювання професійної перспективи учнівською молоддю.....	119
<i>Ігнатович О.М., Марченко І.Б. Кіячук А.Й.</i>	Професіологія в системі педагогічної освіти.....	124
<i>Кобченко В.В.</i>	Сучасні дослідження проблеми формування професійних устремлінь старшокласників.....	135
<i>Кобченко В.В.</i>	Психологічна профілактика безробіття незайнятого населення.....	141
<i>Лісовська І.В.</i>	Досвід Тернопільського міськрайонного центру зайнятості з організації профінформаційного обслуговування населення і молоді.....	147
<i>Литвинова Н.І.</i>	Психологічні основи становлення професійно-педагогічної спрямованості особистості.....	153
<i>Морін О.Л.</i>	Професійне самовизначення учнівської молоді в умовах освітнього округу.....	161
<i>М'якота І.М.</i>	Досвід впровадження в місті Києві пілотного проекту зі створення інформаційно-консультаційних центрів.....	168
<i>Назаркевич В.О.</i>	Деякі аспекти вдосконалення надання профорієнтаційних послуг безробітним особам віком старше 45 років, які мають додаткові гарантії у сприянні працевлаштування в умовах реформування служби зайнятості.....	172
<i>Никоненко Л.В.</i>	Новітні медіапрактики як інструмент соціалізації студентської молоді.....	177
<i>Ортікова Н.В.</i>	Особливості надання профорієнтаційних послуг молоді з вищою освітою.....	182
<i>Охріменко З.В.</i>	Зміст та форми професійного консультування	

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОФЕСІЙНОГО САМОВИЗНАЧЕННЯ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ В ПРОЦЕСІ ПОЗАУРОЧНОЇ І ПОЗАШКІЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ОСВІТНЬОГО ОКРУГУ

В умовах, коли глобалізація та неоліберальні ринкові механізми створюють широкі можливості для швидкого пересування між країнами нових знань, ідей, технологій та інформації, а також устаткування, машин, висококваліфікованих спеціалістів, конкурентні позиції тієї чи іншої країни визначаються не стільки їх здатністю створювати нові знання і технології, а перевагами у випередженні можливих конкурентів щодо впровадження інновацій у виробництво. Інновації в виробництві дає можливість країні, що володіє інноваційними конкурентними перевагами, займати належне місце в світовому співтоваристві. Іншими словами, для зростання національної конкурентоспроможності країни необхідна постійна спрямованість її економіки на пошук, здійснення і впровадження нововведень. М. Портер, розглядаючи конкурентні переваги твердив, що національний розквіт не дістається у спадок, не є наслідком наявних природних ресурсів або робочої сили, а утворюється. Конкурентоспроможність залежить від здатності підприємств впроваджувати інновації і модернізуватися. Утримання конкурентних переваг стає можливим завдяки постійному вдосконаленню продукції, засобів її виробництва та всіх інших факторів. Таким чином, фундаментом конкурентних переваг є процес безперервного стимулювання оновлення і вдосконалення [1; 5].

У сучасному світі, де знання і технології оновлюються швидше, ніж життя одного покоління людей, слід розуміти що сучасному українському суспільству потрібна соціально і професійно активна особистість, яка володіє високою компетентністю, професійною мобільністю, самостійністю, вмінням постійно удосконалювати свої професійні навички, професійно реалізовувати подальше творче зростання.

Традиційна ж освіта як система отримання знань відстає від реальних потреб сучасного суспільства. Безперечно, вимога часу створити умови для забезпечення якості підготовки фахівців на рівні міжнародних вимог, зокрема, подолання розриву між рівнем теоретичних знань майбутнього фахівця і практичними навичками їх застосування в процесі професійної діяльності.

З огляду на вище сказане, дана проблема пов'язана з професійною орієнтацією молоді, з професійним самовизначенням підростаючого покоління, оскільки наявність ринку праці вимагають від випускників шкіл вміння зробити правильний вибір професії. Одним з чинників, який сприяє усвідомленому вибору майбутньої професії, побудові та реалізації реалістичних професійних планів на віддалену перспективу, є система специфічних психолого-педагогічних засобів, що характеризуються як професійна орієнтація.

Професійну орієнтацію в школі слід розглядати як органічну складову частину всієї системи навчально-виховної роботи. Вона має як найтісніше

пов'язуватися в цілому з процесом формування всебічного розвитку особистості, підготовкою учнів до життя, до праці і здійснюватися планомірно через навчальну і позакласну роботу.

В вітчизняній і зарубіжній літературі розроблено теоретичне підґрунтя для розв'язання зазначеної проблеми. В різні історичні періоди з позиції філософії, економіки, соціології, психології й педагогіки проблемі професійного самовизначення учнів та організації профорієнтаційної роботи присвячені наукові дослідження: (С. Архангельський, К. Абульханова-Славська, В. Андреев, В. Бехтерев, О. Грішнова, О. Давидова, О. Джура, А. Кларк, Є. Клімов, А. Ковальова, Л. Користильова, Г. Костюк, В. Левін, Є. Павлетюнков, К. Платонова, Е. Рутенбург, Б. Теплов та ін.). Сучасні підходи до сутності профорієнтації, які склалися у зарубіжній і вітчизняній науці можна об'єднати у три напрями: структурні теорії (Н. Аксельрод, Е. Гінзберг, Є. Клімов, П. Міллер, В. Моргун, Г. Форш); мотиваційні теорії (М. Келланд, А. Маслоу, Є. Павлютенков, Е. Роу, В. Фрумм, Ф. Херцберг); теорії „індивідуальності” чи „розвитку саморозуміння” (О'Хара, Д. Сьюпер, Л. Тайлер, Д. Тідеман, Б. Федоришин, С. Фукуяма, Дж. Холланд).

В контексті нашого дослідження важливе теоретичне і практичне значення мають праці, присвячені розкриттю особливостей побудови профільної школи, специфіці організації професійної орієнтації учнівської молоді в умовах урочної та позаурочної діяльності Л. Гуцан, О. Мельника, О. Моріна, З. Орхіменко, І. Ткачук, О. Пархоменка, І. Волощук, Д. Закатнова, І. Назімова, Н. Побірченко, Ю. Петренко М. Піддячого, В. Синявського, Ю. Столярова, А. Стиріна, В. Чебишева, Б. Янцура. Учені у своїх дослідженнях вказують найчастіше на те, що, сучасному старшокласнику потрібна професійна кваліфікована допомога у вирішенні проблеми вибору майбутньої професійної діяльності, вибору закладу навчання, вибору своєї життєвої перспективи в умовах сьогодення.

Пошук інноваційних моделей організації навчання актуалізував ідею створення мережі освітніх округів. Створення та функціонування освітніх округів законодавчо унормоване ст. 9 Закону України „Про загальну середню освіту”, та Постановою Кабінету Міністрів України від 27 серпня 2010 р. № 777 затверджено „Положення про освітній округ” [2].

Освітній округ, відповідно до Положення – це добровільне об'єднання у межах адміністративно-територіальних одиниць навчальних закладів системи дошкільної, загальної середньої, позашкільної, професійно-технічної та вищої освіти, що спрямовують свою діяльність на створення умов для здобуття громадянами загальної середньої освіти, впровадження допрофільної підготовки і профільного навчання, поглиблене вивчення окремих предметів, забезпечення всебічного розвитку особистості, а також закладів культури, фізичної культури і спорту, підприємств і громадських організацій [2].

На нашу думку, формування системи управління освітнім округом у сучасних умовах в Україні доцільно розглядати крізь призму історії та європейського досвіду. Ідея створення освітніх округів як нової альтернативної системи освіти належить Польщі, яка у 1783 р. була поділена на 10 округів із

метою концентрації матеріальних і фінансових активів, які були на той час у руках держави [3]. Створення системи освітніх округів у Росії (більшість території України входило в її склад) бере свій початок у 1803 р. з виходом Указу Міністерства народного просвіщення від 24 січня 1803 р. щодо перетворення Комісії про училища в Головне правління училищ, створення перших шести навчальних.

Процес утворення, а в подальшому й діяльності освітніх округів на території сучасної України був регламентований цими ж Правилами. Українські губернії щодо освітніх справ поділялися між шкільними округами, які були тією інституцією, яка визначала шляхи й напрямки розвитку освіти, у першу чергу регіональної, формувала підвалини для становлення національної освіти, починаючи з XVIII ст. й до 1918 року. Через відсутність спеціалізованих наукових підрозділів освіти в Україні, залежність освіти від керівної партії, належної ролі округам в освіті не відводилось [4]. Освітні округи, як окремий рівень сучасної муніципальної системи освіти, пізніше розглядає Н. Сурма, який вважає, що “освітні округи створюватимуться поряд із проведенням адміністративної реформи” [5].

Про потребу створення освітніх округів неодноразово зазначає М. Романенко, наголошуючи, що саме шкільний округ, а не школа стане організаційним осередком освіти на селі, оскільки об’єднує значні території, є також кращим об’єктом для громадської підтримки освіти, ніж окрема сільська школа [6]. Такої ж думки дотримується й І. Осадчий, зазначаючи, що низька матеріально-технічна база навчальних закладів, їх недостатнє фінансування, відсутність педагогічних кадрів і зниження їх професійного рівня, занедбаність соціально-культурної сфери сучасного села, низький рівень доходів його жителів безумовно впливають на якість освіти у сільській місцевості. Із метою створення повноцінного освітнього простору для розвитку сільських дітей та максимального використання наявних ресурсів і особливостей вже існуючих закладів, автор пропонує, щоб „суб’єктом гарантій конституційного права громадян на отримання загальної середньої освіти в сільській місцевості виступила система освіти адміністративного району, тобто районний освітній округ, а не окрема сільська школа” [7].

Про те, що освітні округи мають можливість виправити становище, у якому опинилася система освіти, як на регіональному, так і загальнодержавному рівні, зазначають також О. Гаврилюк В. Проскурін Розглядаючи освітній округ як ключовий елемент реформування національної системи освіти, І. Осадчий, В. Проскурін, підкреслюють, що саме освітні округи сприятимуть регіональному соціальному, економічному та культурно-освітньому розвитку, створять умови для повнішого врахування інтересів батьків та учнів старшої школи як кінцевих споживачів освіти, додаткові можливості щодо залучення ресурсів бізнесу й територіальної громади для розв’язання проблем та забезпечення розвитку освіти в межах конкретної адміністративно-територіальної одиниці [4; 9; 11].

Сьогодні в країні вже налічується майже дві тисячі освітніх округів, серед них провідними стали освітні округи Сумської області, де функціонує понад

180 округів, Львівської області – 147 округів, Чернігівської області – 115 округів, Житомирської області – 76 округів, Харківській області – 63 округів.

Ми розділяємо думки українських вчених про те, що освітні округи повинні стати провідниками нового підходу до надання якісних освітніх послуг. Для вирішення зазначених умов необхідно створити ресурсні центри професійної орієнтації в освітніх округах. Це дасть можливість налагодити співпрацю з психологічною службою, скоординувати профорієнтаційну роботу педагогічних колективів, батьків та громадськості. У своїй діяльності фахівці ресурсного центру профорієнтації мають, крім психолого-педагогічного профільноорієнтаційного діагностування і консультування учнів основної школи щодо вибору ними напряму профільного навчання, сприяти у впровадженні організаційно-педагогічних засобів практичної перевірки рівня сформованості профільного самовизначення учнів основної школи, який забезпечують профільні проби [8, с. 18].

Основними функціями ресурсного центру професійної орієнтації учнівської молоді освітнього округу мають бути:

- здійснення професійного інформування про професії та спеціальності, що мають попит на регіональному ринку праці;
- ознайомлення з рекомендованими Міністерством освіти і науки України технологіями та правилами вибору професії, виховання спрямування на самопізнання і особисту активність як основи професійного самовизначення;
- надання індивідуальних інформаційно-довідкових та професійних консультацій з використанням елементів психологічної підтримки, а також поглибленого профдіагностичного обстеження з метою формування вміння співставляти свої індивідуальні особливості з вимогами професії до особи, професійного добору і професійного відбору;
- підготовка учнів основної школи до вибору ними напряму профільного навчання у старшій школі;
- проведення профконсультаційної психодіагностики з метою визначення професійних інтересів, якостей і професійної придатності з застосуванням отриманих даних при комплектуванні навчальних класів (груп) навчальних закладів;
- надання психологічної підтримки та здійснення корекції професійного самовизначення, сприяння професійній адаптації осіб, які вперше працевлаштувались.

На думку Л. Гуцан, О. Мельника, О. Моріна, З. Орхіменко, І. Ткачук вирішення проблеми професійного самовизначення в умовах освітнього округу є процесом цілеспрямованих і послідовних самозмін особистості, що відбуваються під впливом профорієнтаційної діяльності суб'єктів освітніх округів, скоординованої єдиною визначеною ними структурною одиницею у своєму складі, яка створює умови для набуття учнівською молоддю знань про структуру і зміст професійної діяльності людини, формування в них вмінь узгодження та співставлення вимог професії з власними індивідуальними особливостями, і забезпечує сформованість умінь та навичок організації

діяльності по підготовці до практичної реалізації майбутньої професійної кар'єри.

Формування готовності учнівської молоді до професійного самовизначення в умовах освітнього округу має відбуватися комплексно у процесі урочної, позаурочної і позашкільної предметно-перетворювальної діяльності під час допрофільної підготовки та профільного навчання.

Умовно профорієнтаційна робота з учнями можна поділити на два етапи: етап – допрофільного навчання та етап профільної підготовки. У основній школі це:

- розвиток в учнів уміння життєвого цілеспрямування, спрямованості на профільне і професійне самовизначення як значиму частину життєвого самовизначення;

- розвиток вміння самопізнання і самооцінки;

- підтримка профільно виражених інтересів школярів;

- розширення знань про світ професій, про специфіку регіонального ринку праці, навчальні заклади регіону;

- створення в учня позитивних установок на види діяльності, що цікавлять їх.

У старшій же школі:

- розвиток умінь діяльності рефлексії, самопізнання і самооцінки, допомога у формуванні позитивної адекватної самооцінки;

- підтримка активності учнів, направленої на розвиток своїх пізнавальних і професійних інтересів, визначення близьких і дальших тимчасових життєвих перспектив, створення індивідуальної освітньої траєкторії, що сприяє професійному самовизначенню, продовження роботи з розширення знань про світ праці і професій, шляхи і форми професійної підготовки у вибраній сфері діяльності, формуванню професійно значимих якостей.

Безперечно, профорієнтаційну роботу необхідно організувати з урахуванням вікових та індивідуально-психологічних особливостей учнів, їхніх нахилів, інтересів, задатків та готовності до певних видів діяльності.

Розпочинати варто таку роботу з дітьми ще з початкових класів, закладаючи надійну основу для наступної професійної орієнтації учнів. Позакласна профорієнтаційна робота з молодшими школярами має специфічний характер і відрізняється від роботи з середніми та старшими класами. Специфіка насамперед полягає в тому, що при роботі з учнями молодшого шкільного віку не ставиться мета безпосередньо підвести їх до вибору певної професії, а лише підготувати основу для цього вибору.

В середніх класах, на другому етапі підготовки учнів до вибору професії продовжується робота з формування в школярів позитивного ставлення до усіх видів трудової діяльності. Планування профорієнтаційної роботи на цьому етапі шкільного утворення повинне служити розширенню і поглибленню пізнавальних інтересів учнів. Заплановані заходи (екскурсії, зустрічі з фахівцями й ін.) уже більш глибоко, чим на першому пропедевтичному етапі, знайомлять учнів зі світом професій.

У старших класах, на третьому, останньому етапі профорієнтаційної підготовки прагнення школярів готувати себе до життя та праці, бачити себе в новій суспільній ролі, розвивати у себе якості, необхідні в майбутньому для фахової діяльності, набувають особливої ваги в умовах ринку праці, коли вимоги до людини зростають. Старшокласники вже чітко усвідомлюють що тільки високий професіоналізм може гарантувати високі досягнення в різних сферах трудової діяльності, конкурентоздатність на ринку праці, служити надійним захистом від безробіття.

Успіх роботи з профорієнтації багато в чому залежить від уміння вчителя пов'язати матеріал профорієнтації з програмним, сформуванню позитивне ставлення у школярів до того чи іншого виду діяльності, від його знань і володіння методами навчання.

Таблиця 1.

Планування профорієнтаційної роботи з учнями старших класів

№ з/п	Зміст роботи	Термін виконання
1.	Проведення діагностики щодо виявлення інтересів старшокласників: Психологічні консультації учнів за результатами анкетування і тестування.	Протягом року.
2.	Проведення предметних тижнів. Презентація професій за обранім предметом (хімік, біолог, історик, фізик та ін.).	Протягом року.
3.	Проведення диспутів, круглих столів. „Життєві цінності особистості – основа правильного вибору професії”. „Основні помилки при виборі майбутньої професії”. „Основні ситуації вибору професії” „Мої індивідуальні особливості у процесі побудови кар’єри”. „Професійне становлення особистості” „Здібності особистості і вимоги професії.”	Протягом року.
4.	Проведення флеш-мобів „Професіонали мого краю”	Протягом року.
5.	Проведення відео конференцій з молоддю з інших країн по питанню працевлаштування за кордоном	
6.	„Організація зустрічей учнів з представниками професійних учбових закладів”.	Протягом року.
7.	„Організація зустрічей учнів та батьків з психологом	
8.	Організація зустрічей учнів з керівниками українських компаній та громадських організацій які досягли успіху	Протягом року.
9.	Участь учнів в професійних пробах.	Протягом року
10.	Захист проектів, презентацій з теми: „Корпоративні традиції. Вміння працювати в команді”; „Трудова дисципліна та трудова етика”; „Формула успіху. Вміння розставляти пріоритети”; „Трудова міграція”;	Протягом року

№ з/п	Зміст роботи	Термін виконання
	„Робоче місце та сучасні технології”; „Мікроклімат у команді та кар’єрні перспективи”; „Резюме”.	
11.	Тренінги: „Професійна особистість в умовах сучасного ринку праці”; „Твій професійний маршрут”; „Стратегії правильного вибору професії”; „Помилки при виборі професії та їх наслідки. Формула „хочу”, „можу”, „потрібно” „Стратегія і тактика побудови кар’єри”. „Моя готовність до зміни професії”. „Побудова власного професійного плану. Основний і резервний професійний план”. „Професійний успіх”. „Побудова власної формули професійного успіху”. „Образ професіонала третього тисячоліття. Основні критерії професіоналізму”. „Основи самопрезентації при виборі професії”.	Протягом року.
12.	Відвідування міжнародних спеціалізованих виставок „Освіта та кар’єра”, „Сучасна освіта в Україні”, ярмарка професій для учнівської молоді . Участь в майстер-класах, на яких учні дізнаються про можливості навчання за межами своєї країни.	Протягом року.

Підсумовуючи викладене, варто відмітити, що лише системний підхід у проведенні профорієнтаційної роботи, а саме, активізація пізнавальної діяльності учнів, професіографічний характер профорієнтаційних заходів, індивідуальний підхід у здійсненні роботи щодо підготовки учнів до професійного самовизначення, залучення учнів до суспільно необхідної праці і виду діяльності, що відповідає їх нахилам і здібностям приведе школярів до успішного вибору професії.

Список використаних джерел

1. Портер М. Конкуренция / М. Портер. – [пер. с англ. / под ред. Я.В. Заблоцкого]. – М.: Вильямс, 2001. – 495 с
2. Про затвердження Положення про освітній округ : постанова Кабінету Міністрів України від 27.08.2010 № 777 [Електрон, ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kmu.gov.ua>. Назва з екрана.
3. Сурма Н. Державно-громадське управління освітою в регіоні / Н. Сурма // Рідна школа. – 2002. – № 11. – 32 с.
4. Проскурнін В. М. Організаційно-педагогічні умови діяльності освітніх округів на регіональному рівні : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 «Загальна педагогіка та історія педагогіки» / В. М. Проскурнін. – Луганськ, 2008. – 255 с.
5. Сурма Н. Державно-громадське управління освітою в регіоні / Н. Сурма // Рідна школа. – 2002. – № 11. – 32 с.
6. Романенко М. І. Не школа, а округ / М. І. Романенко // Сільська школа України. – 2003. – № 26 (62), вересень. – 3 с.

7. Осадчий І. Г. Проектно-модульний підхід до моделювання та організації функціонування системи загальної середньої освіти сільського адміністративного району / І. Г. Осадчий // Директор школи. – 1999. – № 18 (67).
8. Морін О.Л. Забезпечення професійного самовизначення учнівської молоді в умовах освітнього округу / О. Л. Морін // Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді : зб. наук. праць. – Кіровоград : Імекс-ЛТД. – 2014. – Вип. 18, кн. 2. – С. 15-23
9. Осадчий І. Г. Основні засади функціонування територіальних освітніх округів в сільській місцевості // Директор школи, ліцею, гімназії. – 2001. – № 5/6. – С.118–131.
10. Осадчий І. Г. Проектно-модульний підхід до моделювання та організації функціонування системи загальної середньої освіти сільського адміністративного району / І. Г. Осадчий // Директор школи. – 1999. – № 18 (67).
11. Осадчий І. Г. Освітній округ: теоретико-технологічні засади ефективного управління / І. Г. Осадчий // Народна освіта. – 2012. – Вип. 3 (18). – Режим доступу : www.narodnaosvita.kiev.ua. – Назва з екрана.
12. Буркова Л.В. Соціономічні професії: інноваційна підготовка фахівців у вищих навчальних закладах: монографія/ Л. В. Буркова. – К. : Інформ. системи, 2010. – 278 с.
13. Побудова кар'єри : прогр. для 10–11 кл. загальноосвіт. навч. закл. / АПН України, Ін-т проблем виховання АПН України ; [наук. консультант І. Д. Бех ; уклад.: О. В. Мельник, Л. А. Гуцан, С. М. Дятленко та ін.]. – К. : Мегапринт, 2007. – 34 с.